

Nom/Cognom	Vicente Esteve Roig
Títol	<i>Vicent Esteve, memòria i tradició a Natzaret</i>
Categories	Etnologia
Data de naixement	Divendres 9 de setembre de 1938
Data i lloc de l'entrevista	Dimarts 27 de juny de 2023, a casa de l'entrevistat
Equip entrevistador	Etnograma (Nelo Vilar, Laura Yustas)
Enllaç a l'entrevista	https://youtu.be/4DpWDvS5r5g
Extracte de l'entrevista	https://youtu.be/chGo_JmQEz0
Dos poemes	https://youtu.be/YQtujCQ0IRc

Vicente Esteve és un home extravertit, de molt bon tracte, bon conversador, amb un anecdotari immens i una capacitat per a la poesia que convertix esta entrevista en una festa, com ara voreu. Ens el va proposar [Luisa Tamarit, la Practicant](#), i li ho agraïm infinitament.

Vicente és nazaré de família i de cor, fins al lleu, membre d'una nissaga de treballadors portuaris. Al nostre barri ha tingut una dilatada vida pública, com a persona preocupada per la gestió municipal i com a president de la festa de la Mare de Déu dels Desemparats, a on se'l recorda amb afecte.

En esta entrevista trobareu estima a Natzaret, humor i històries que descriuen amb detall una comunitat que la modernitat va anar desdibuixant, però que sobreviu en la memòria i que és una eina important per a la nostra dignitat com a poble i per a la nostra qualitat de vida. El nostre entrevistat parla de Natzaret com d'un verger fragant en què es vivia al carrer, amb les picardies i la vivacitat que és senyera del caràcter valencià.

A banda de l'entrevista, en esta publicació podreu trobar dos poemes recitats per Vicent (una presentació a la festa del Crist i un segon pel 50 aniversari de la Mare de Déu de Natzaret) i un tercer escrit "Al Santíssim Crist de Nazaret, ab motiu de la seu vista al casal de la Verge dels Desamparats, i ab record de la seua proclamació com a Patró del barri". I finalment, un text titulat "Temps passats", sentit homenatge a la platja, als pescadors i en concret a la família dels Malaguenys.

Sinopsi

Vicent Esteve Roig (1938) fa una descripció afectiva, viva i molt rica de la vida al Natzaret de la seua joventut, plena de detalls i de poesia populars.

Contingut

Transcripció	2
Tres poemes de Vicent Esteve	12
«Temps passats». Un text de Vicent Esteve	15

Transcripció

Pues... i en Natzaret hi havien moltes fontetes, moltes fontetes. L'autèntica platja de Natzaret era de Benimar al riu. Això era l'autèntica platja de Natzaret. La que havem conegut com a platja de Natzaret perteneixia a La Punta. Però sempre se dia la platja de Natzaret, i és a on estava el Mar Azul, a on anàvem a ballar... Recorde jo les nits quan ballàvem... perquè no teníem altra distracció, a la fresqueta. I després quan tornàvem pac a casa me'n recorde el Xarco la Pava, que va ser una bomba de l'avió que li dien la Pava. I allí... pues note hasta l'oloreta de... I samarucs i anguiles, hi havia pescadors d'anguila...

Vosté és Vicente Esteve...

Esteve Roig.

L'any de naixement mos lo pot dir?

Sí, clar! O és que no se nota que no he fet la mili encara? [risses] Nasquí en el 38. El [divendres] 9 de setembre del 38. O siga, que els 85 els faré el dia 9, eh? Lo que passa que, total per dos mesos... Dignes, què més?

Vosté és nascut en Natzaret?

No. No, m'explique: tornem a la guerra. Quan els bombardejos, a mi m'encomanaren en Natzaret, però quan els bombardejos molta gent fugia. Dels bombardejos de mar. I ne nasquérem tres encomanats en Natzaret en Turís, en casa del retor. Allí ne nasquérem tres, que quan s'acabà la guerra ja tornàrem a Natzaret. I ma mare dia que des d'una muntanya en Turís que es diu el Castell veïen com bombardejaven. O siga, jo no vull ni pensar que pugà tornar això, per favor. Jo li dic la guerra "incivil", perquè totes les guerres són roïns, però entre germans és horrible. I mon pare, aixina com jo sóc molt extrovertit, mon pare era molt estoic, molt reservat. I me contava coses... no vull dir res, perquè ja seria ficar-se en política. No, cada u que pense com vullga, ací pau i Déu en cada... Bueno, digues.

Però els seus pares sí que eren de Natzaret i vivien allí.

Sí, sí, claro, els Esteve. Mon pare era Esteve Coll i son pare era d'Almàssera, però vingué a treballar al moll. Li dien "el tio Almassereta", era Esteve Martínez. I jo dec de tindre antecedents... claro, perquè vingué quan el rei en Jaume amb tants catalans, tots se mesclen, perquè una iaia meua, la iaia paterna, el llinatge d'ella era Coll Franch. L'atra Roca Aviñó. Està clar, perquè el llinatge no pot enganyar. En Catalunya diuen cognom, mosatros diem llinatge. Perquè en castellà diuen "de ilustre linaje" [risses]. Bueno, i ja als sis mesos ja tornàrem a Natzaret.

Son pare treballava al port.

Sí, se duïen les moixames amarrades a les perneres dels pantalons [risses]. Els portuaris han tingut fama d'això. I pescadors. Tenien la barraqueta de bany que se dia la Florida, que entonces ixes estaven tamé en lo que era la platja de Natzaret. Estava La Lluna, estava L'Àncora, estava El Sol, La Florida i El Llauraor. [5 min.] Després passaren a l'atra part, passant el Mar Azul. I en la tira de la paret del Mar Azul havien uns merenderos: el primer era gelats,

Helados Moyá; el segon era el de [Luisita](#), que me'n recorde que s'assomaven per la paret del Mar Azul pa vore-mos ballar, ella i sa germana. Ai, Luisita! Ara, ha sigut molt treballadora, molt. Sí, molt treballadora. M'ha vist el cul moltes vegades, perquè venia a punxar-me. De joveneta li tenia un aire a Leslie Caron, sí, per els ulls, perquè ha segut... no, no ha segut guapa, ella mateixa ho diu, però molt atractiva i uns ulls clars molt bonicos. Molt il·lustrà, molt il·lustrà tamé, i en fi... De La Punta. Un companyer meu de La Punta que vivia al costat de la església de La Punta anava a Don Rafael el mestre, el matà un raig en el Saler. En la corbella... Ui, sí, la vida se compona de moltes coses. Bueno, i el tio Paco el Doldi mos ensenyà a nadar a casi tots. A casi tots mos ensenyà a nadar. I sempre estava en la barraqueta la Florida, de la meua família. És que entonces eren com una família tot Natzaret, i quan estaven fent el quartel se gastaven uns taulells de fang roig, i, les penúries de la postguerra: trencàvem un taulell, el fèiem llis, el raspàvem i mos servia de secant pa la tinta. Sí, sí. I estava rodejat el quartel, quan s'acabà estava rodejat de baladres. Estava rodejat, i mon pare que tenia molta gràcia pa fer catxirulos i estreles i tot això, al capità del quartel que tenia xiquets sempre els feia tamé catxirulos. O siga, ha hagut molt bona convivència, hasta inclús en temps de franquisme mon pare que era republicà i tal, ha hagut bona convivència perquè... La meua llibertat acaba a on escomença la teua. Te respectes i punt. Perquè jo recorde també que havia un xic gai guapíssim, guapíssim, li dien Rosaura, i era més bo que el pa. Però eren atres temps. Eren atres temps. Sí, i Natzaret estava plena de junqueres, era... tot lo que coneguem on està l'associació, tot això eren junqueres.

Mare meua, tan a dins, eh?

Sí, perquè... tot açò de ara de la calor, les plutges... jo ho he conegut de jovenet. I agarràvem parots de bassa, i els llevaven el cap i mos fèiem collars [risses]. Mos fèiem collars, i tamé de les junqueres traïem unes coses molt boniques, uns juncs que pareixien puros. Bueno, tota una vida. En fi, pues continueu preguntant.

Vostè a on anava a escola? A qui anava, a don Rafael mos ha dit?

Sí, a don Rafael. Perquè ademés don Rafael tamé ha segut molt amic de mon pare. I mon pare... don Rafael me dia: "què llàstima que t'auelo haja tret a ton pare de l'escola —o siga, anaven a estudiar junts— pa treballar en el moll, perquè era el número u". Sin embargo a mi els estudis no m'han agradat. Mon pare volia donar-me carrera, **[10 min.]** cosa que mon pare no havia pogut fer amb ell, però a mi els estudis no m'han agradat. M'ha agradat llegir, però estudiar no. Perquè a mi, pues la veritat, jo no he segut cregut, però m'ha agradat arreglar-me. I no estar geperut i entonces estava de moda un ofici que era visitaors metges, i ahí tenies que anar... I parlar amb la gent, a mi m'agradava molt parlar amb la gent. Mon pare no, a mon pare en el moll li dien "el mut", perquè... Jo no, jo parlava pels colzes. Si me tallen la llengua me muic. Bueno, i después traguí el ofici. A la força, perquè ja que no volia estudiar mon pare diu: "pues tens que treballar", i als catorze anys me posí a treballar d'ajustador, d'aprenent. Perquè una cosa que jo opine que han fet mal ha segut llevar el aprenentatge. Perquè ara és formació professional. Les empreses demanen amb pràctica: collons!, quina pràctica? Si no han treballat mai! I abans escomençaves als catorze anys. Aprenent de tercera, cobraves lo estipulat; aprenent de segon, anaves apujant i anaves adeprenent un ofici. Jo escomencí a treballar... que encara està, encara se veu el lletrero borrot, en un... perquè entonces la matrisseria era lo nou, i hi havia un taller de matrisseria... se dia Talleres Navarro, que ell escomençà primer amb bicicletes, però después... un madrileny que li dien Felipe, que era mestre de matrisseria i tal, después resulta ser que li dien Agustín... Sí, per qüestions de la guerra. Ell posà la seua... sa tenda i se dixà les bicicletes pa posar-se ja en la matrisseria, i ahí escomencí jo a adependre el ofici de matrisseria. Después, pues entrí en el moll als trenta-cinc anys, i la veritat és que el moll pues és una bona carrera, el que té la sort d'entrar. I abans eren dinés en negre, ara va tot per nòmina, però abans... Jo he fet més hores que un rellonge. Jo treballava onze hores i tres quarts, i el meu cosí que treballava en la Hidro, a les cinc de la vesprà hi havia una llogà de fills

de portuaris, pedien el carnet de fills de portuaris. I el meu cosí entrava... anava a la llogà i entregava els dos carnets, el d'ell i el meu. Si hi havia barco, me quirdava per telèfono al taller. Jo acabava la jornà a les cinc i quart, però acabava a les nou. Si el meu cosí me quirdava, plegava, anava a casa, agarrava un entrepà i me n'anava al moll a treballar. Com tenien que traure el còmpter i tot era en negre, a lo millor arribava a casa a les tres o les quatre del matí i entrava a les set del matí a treballar. Igualet que ara [risses]!

A vosté se'l veu amb poders.

Sí, jo he fet taekwondo i tot. Però escomencí a tindre problemes d'oït i al pegar les volteretes ixes i això me marejava i m'ho tinguí que dir.

Vostè ha estat batejat en La Punta encara?

No. No, jo no he estat batejat. He estat inscrit però batejat no. **[15 min.]** I la comunió la prenguí en la mili [risses]. Però de mentira, perquè com no estava batejat... però en fi. Coses que passen.

Vosté és d'aquell moment, tamé...

Sí, mira, en La Punta —una anècdota—, en La Punta, don Ranulfo, que era el retor de La Punta, era una gran persona. Ma sogra... és que s'havem criat junts, casa per casa, i ma sogra tenia una germana, que no era germana però se quedà sense pare i mare i els auelos l'arreglaren; se casà per el Comité d'entonces amb un jugador del València, Sesé [*suposem que es referix a Manuel Sesé, que va jugar amb l'Sporting de Sagunt o el Levante de València*], però morí d'una balonà i se quedà viuda amb un xiquet que ja ha mort tamé. I va ser... ella treballava en la fundició d'astilleros, i va ser quan feren la Residència enfront de l'aduana... de la comandància. Ixe edifici que n'hi ha, que ara és de l'Autoritat Portuària, antes li dien la Residència. I allí pues moltes xiques volien entrar a treballar de donzelles i tal, perquè estava bé, però u dels requisits era estar casà o viuda, i allà entra ma sogra que tenia més picardia... I agarrà i li diu: "anem-se'n a parlar amb don Ranulfo". Diu: "tu calla, dixa'm parlar a mi". Diu: "don Ranulfo, veníem a demanar-li un favor. —Ai, vosaltres direu, xiquetes. —Pues resulta ser que la meua germana necessita entrar en la Residència, però necessita el certificat de casà. Ara és viuda, però necessita el certificat de casà. —Diu: anem a vore, quan te casí, filla?", i ma sogra diu "en tal fetxa. —Diu: si ho cremaren tot". Ahí estava la juà. Ahí estava la juà, i li fiu un certificat de casà sense estar casà [risses]. Que mosatros vivíem a on ara està l'ambulatori, ixe tros de carrer que no té eixida; allí vivíem casa per casa. Mos pares i els meus sogres eren com a germans, en l'escola perquè la meua dona anava a don Rafael per la nit, i se pensaven que érem cosins. Sí, perquè les mares eren com a germanes. I en fi..

Havien moltes fontetes en Natzaret, eh? Mira, te vaig a explicar d'una anècdota. De a on era la platja de Natzaret, que havien unes casetes de madera... igual que les que hi han a la Patacona, però més xicotetes, i allí pues... Quan s'acaba això hi havia una explanà de arena hasta lo que és tot el ambulatori i tot això, que era camp de fútbol, a l'aire lliure. Bueno, pues en tota ixa extensió, perquè era una bona extensió d'arena, havia una fonteta a ras de l'arena, que tenies que ficar un goma pa que ixquera l'aigua. I mon pare... allí anava molta gent, parelles de pasqüeres, era una explanà preciosa. I mon pare me va fer una estrela de dotze puntes, i jo tenia tres o quatre anys i me'n recorde perfectament, i me la lligà a la cintura quan l'envolà i tal, i me s'enduia! Se trencà el fil, i uns pasqüeros que havien per la fonteta l'agarraren.

Quan entrí a l'escola per primera vegà pintí un cerdet de groc. Jo tenia quatre anys. I hi havia un atra fonteta, la d'enfront del mercat. Una llàstima que la llevaren pa ficar después allò... I jo quan estava en política, **[20 min.]** perquè sabreu per Maite que jo anava pa concejal i tal, i jo pues demanava lo que el poble volia, no capritxos meus, i dia els pobles estaven raere perquè ixa font que després se plantà una olivera, perquè se va fer un femer, i después allí ficaven els

escaparates els venedors ambulants i tal, i al poble volien que se llevara, hasta que ho vaig conseguir.

I les Casetes Rosa, en l'escola de Vicente Herbàs, allò era un foc de droga. I jo, representant a l'ajuntament —jo era d'Unió Valenciana, eh? No me preguntes si sóc de dretes o d'esquerres perquè no ho sé. No ho sé. Sóc tradicionalista, si això és ser de dreta sóc de dreta. Si se trata de fer justícia és ser d'esquerra, pues d'esquerra, però poderoso caballero es don Dinero. Bueno, total, pa fer l'escoleta de Vicente Herbàs havia que tirar unes casetes de paper que havia allí a on treballaven... a on vivien gent de l'horta i treballaors del moll, alguns companys meus. Sin embargo de l'atra no dien res, i jo entonces com estava en la junta municipal ho diguí. Dic: mireu, se van a tirar justament les que viu gent honrà, i els sinvergüenses que estan a l'atra part se van a quedar, pues per la mateixa raó tireu les atres. I ho vaig conseguir. I ho vaig conseguir. I en fi, aixina anem.

Molt a gust. No teníem un duro, però se vivia molt a gust. No teníem nevera però no hi havia tanta intoxicació com ara, perquè les carnisseries tal dia tenien sang, fetge i tal, i gastàvem una espècie de gàbies que eren carneres. Se penjaven allí, i la gent anava el dia que havia sang, que estava quallà, anava a per sang, que era pa fer sang amb ceba, i a per tanda [*la "tanda" era el conjunt de les vísceres: budells, lleu, fetge, i cap i potes d'un animal de llana*] i tot això. Estava a la carnisseria 'del Tort', de mon tio, que era una cosina... una cosina de ma mare se casà en el carrer ixe de... Els Torts, Vicente El Tort, que tamé tenia... en el mercat tenia parà, i en después el fill. I estava la de Chala, que estava en el carrer Major. La de Chala, que eren vàries germanes i germans que eren fadrins. No havia més que la Sunción, que era la més xicoteta. Era la casà. Ara no sé si viurà algun fill o què. En ixa carnisseria, ahí les cadenes...

Les cadenes famoses, sí home sí.

Això ho ha tret Castaño [*al periòdic [Natzaret nº 30](#), de setembre-octubre de 1987: "Crónica de unas cadenas", p. 5*]. Les cadenes ixes, d'allí penjaven els animals i tot. Pues ixes cadenes i la paret ixa era de de pedrots i estaven enganxades ahí pa enganxar les barques. Perquè la mar alplegava hasta ahí.

L'ermita jo recorde que quan se feia la festa de la Mare de Déu dels Desamparats, que era en agost, traïen... fija't, qui m'anava a dir a mi... — quan traïen... estava tot el carrer Major de torroneres i tot, i quan traïen a la Mare de Déu de l'ermita, al so de la Marxa Real, a mi m'entrava un congoix que me n'anava a on acabava l'ermita, que ara és a on està el casal i tot això, era un solar. I hi havia un pedrot, una espècie de pedrot feta de... arrimat a on era el altar de l'ermita pa que les ones de la mar trencaren ahí. Entre això i la paret de la casa del metge, de don Enrique, havia un tros ple de brossa i tot, **[25 min.]** però entonces era una brossa bonica. I jo amb l'excusa d'anar a pixar era pa que no me veren plorar, de l'emoció que me donava. Qui m'anava a dir a mi que tenia que fer-li la festa? Eh? [risses].

En fi, què més? Què més?, pregunta.

L'ermita, la capellera que la cuidava, era...

Sí, la tia Doloretas.

Doloretas la Barquera. Ixa dona se feia càrrec de l'ermita.

Sí, sí, sí, sí. És la que la cuidava, i ella sempre vestia igual, com si fóra una mongeta i sempre anava amb la bolseta demanant almoina pa la Mare de Déu. Se creà el "bol de la Mare de Déu" [*el "bol" és l'acte de tirar o estendre a la mar les xarxes, i en este cas es tractava d'una última estesa en acabar la faena del dia; ho explicà molt bé Joan Castaño al periòdic [Natzaret nº 44](#), de maig-juny de 1990: "El 'bol' de la Mare de Déu", p. 9*]. Això nasqué dels Esteve. Sí, dels Esteve. Tots els pescaors de la pesquera d'un dia apartaven una part pa vendre-ho. Un bol, sí. I

d'ixos dinés s'adornava a la verge pa trau-la a la provessó, perquè atra cosa ja no se podia fer. Era temps de la postguerra.

Però en temps de la postguerra, jo la veritat és que no recorde haver passat fam. Ojo, no és igual que ara, però la meua consogra, que era manxega, quan se'n vingueren ací a València, perquè el destinaren a ell a la [Devis](#), al taller de trens. Una vegà, parlant de tot això, dice: “¿Hambre en Valencia? ¿Hambre? Con la huerta, el puerto, las playas...”. Dice: “Allá sí que teníamos... que no había ni hierba para comer”, i ací mos eixien les tomateres hasta per les parets. Ha canviat tot molt, però jo me'n recorde que quan anàvem a la festa de La Punta passaves per el vergel ixe que era l'horta, agarraves un meló, l'esclafaves i fresquet i bo de la rosà... I hi havia... on matà el tronc a Isabel Nebrada, un poquet més avant de la canal estava el transformaor de la llum. Per allí passava una séquia. Hi havia un claudier i anàvem els xiquets a per clàudies. Hi havia una rameta que al final tenia un manollet de clàudies preciós, i jo m'encapritxí de agarrar... i per la rameta, pam, se trenca la rama i... de cap a la séquia. Me tragueren de les pates! [risses].

El Camí de les Moreres... jo ja t'he dit que estava d'aprenent als catorze anys. Era un túnel de verdor. De les moreres, sí, però era un túnel de moreres que arribaves per allí a la Barraca. I hasta tres tipos de mores a la temporà. La bicicleta me feia aixina, perquè m'esbarava. Bueno, pues també... tot això que ara és les Moreres, tota ixa urbanització, era tot horta. Hi havia una era, allí anàvem a passar la joventut... a menjar-se la mona. Hi havia un atra fonteta a nivell de terra, eh? Però allí amb les mans podies beure aigua o omplir el got i tal. I estava ple de lletugues, i pa menjar-se la mona agarraves una lletuga, la rentaves i t'eixia oli. T'eixia oli!, no com ara que és aigua, no té gust a res. I a on s'acabava ixa era havia una espècie de carrer, que no era carrer, era una tira de cases de un jardinet davant i un piset tot ple, tot ple de flors. Era una passà, Natzaret era una passà. I la séquia que ara està coberta, la Canal, la votàvem, havien granotes, i tot eren... I el carrer la Pilota [*l'actual carrer de Bernabé García*], a on jo me crií, les cases totes pegaven a la canal, els corrals. **[30 min.]** I tenien... eixien les madre selves, els rosers, els gesmils... bueno, i per la nit una oloreta... I allí, com havia a on s'acabava el corral hasta la séquia havien tres o quatre cases, els de Pap, que havien encara un tros de terra, i allí se posaven... se ficaven els mocadors de cap al sol i allí se posaven a cosir les dones i tal. Però bueno, és que note hasta l'olor! I era una passà.

Después hi havia un atra fonteta, però esta ja feta, en el carrer Ifach. Tirant ja pac a la mitat. Ixa ja feta, ixa ja la feren a drede. I en Katanga [*el grup Stella Maris*] —allò se diu Katanga perquè se feren quan a la guerra de Katanga—, allí encara se surtixen... Que és un aigua... És un aigua... Ai, allí ha viscut Luisita! I allí se surtixen els depòsits de l'aigua d'ahí. Que això diuen, jo encara he conegut... la fatxà de cases, era el casino republicà. I era... havia la fonteta ixa, que jo anava a omplir les botiges quan era aprenent, eh? I estava ple de abres. I allí a la paret del pont, pues havia una tira de xaboletes que en la riuà del 49 se les endugué totes. Sí. Entonces después va serj quan feren el bloc, però era una rinconà de molt de abres i això, preciós, preciós. I en el any 49 va ser tamé... jo tenia entonces onze anys, i la germana de ma mare, que vivien al carrer de baix... era una anècdota perquè... [risses] és que els valencians som aixina: i vivia en un primer pis. Bueno, no era... baix sa sogra i ella dalt, i entonces els excusats, els retretes estaven en la galeria. I ma tia notava olor, i diu: “ui, però si he fregat jo l'excusat i tal”. S'assoma i brollava la porqueria. Diu: “ui...”. S'assoma al balcó i veu aigua per el riu, diu: “açò és una riuà!”, i se n'anà a ma casa, que mosatros vivíem a on vos he dit. “Enriqueta...” —que a ma mare no li agradà mai el nom que li posaren, diu que li havien posat nom de ama de casa de putes [risses]; era molt peculiar, ma mare—, i entonces diu: “que ve riuà! —diu: Pues endus-te als xics que jo m'espere a que vinga Vicentico”; mon pare se n'havia anat a la platja, a la platgeta ixa a amarrar el bot que teníem. I mos pillà el aigua, ja un pam d'aigua en la confluència del carrer Baix, Moraira, ahí. Però arribàrem a casa i me'n recorde que enfront estava la tia —per això te dic que els valencians som aixina—, la tia Vicentica la

Palangrera [*inintel·ligible*] amb el matalap, el matalap al muscle, i dia: “aigua a la figa, pare retor!” [risses].

M’he recordat per això, perquè en la carnisseria dalt estava l’escola de doña Alfonsa de les xiquetes. Ahí anaven totes les xiquetes. Però de lo que te parle és de quan ma mare i ma tia eren xicotetes, i ma iaia que anava a vendre el peix per el carrer, passa per allí i se veu a la seua neta en el balcó, agenollà amb els braços aixina. Se n’apuja pac a dalt a mampendre a la mestra, que qui era ella pa tindre a la seua neta aixina: **[35 min.]** “Señora, que no se ha aprendido la lección de geografía y la he tenido que castigar. —Pues sàpia vosté que a la meua neta no li fa falta saber ni geografía ni geopunyetas!” [risses]. Érem aixina, el caràcter, per això tenim les festes, les falles. I això de que prohibien parlar el valencià, mentira. En escola sí, i dalt teníem al retor, però en el carrer... Si se feia teatret en valencià en lo que ara està la iglésia, que eren junqueres i era... se feia teatre en valencià! S’han dit moltes mentires. Mira, mon pare tenia una tia segon que era una d’estes guerrilleres republicanes, i... home, li dien la tia Galla! I tot Natzaret patint fam i la tia Galla la casa plena de minjar. Però resulta ser que tenia un fill, un xic només, que li tirava a la beguda. I se n’anà del pico i el trobaren mort a tirs en un canyar. O sea, tela marinera, eh?

I a la baixà del pont de Natzaret, el pont de ferro, per allí passaven tamé carros d’arena, que a la baixà del pont, a ma dreta, havien areners, que se dedicaven a l’arena. Una d’elles, que era molt guapa, una d’elles pareixia [Marta Toren](#), se casà amb un Alcalde —Alcalde de la tenda dels Alcaldes, sí, de la tenda dels Alcaldes—, i era molt guapa, pareixia Marta Toren. Marta Toren era una actriu, no sé si era austríaca, amb uns ulls blaus preciosos, i pareixia ella. I allí pues havia, que encara està la tenda en ruïnes, està el bar les Moreres i al costat una tenda que era Meneu, Vinos y licores Meneu. I tenien una crià que era despampanant. I Meneu, Luis Meneu —que fa uns anys vingué la Irenita, la única filla que tenia a la festa de Mare de Déu—, era poqueta cosa, era menudet i primet, i dien que s’entenia amb la crià, i el tragueren en la falla! A ell en pijama, fet un... la dona amb un gaiato raere... ah, i ell en la mà duia una fava mústia, i la crià amb una figa en la mà [risses]. Bueno, la gràcia estava ahí, no feia falta tantes espectaculars, perquè... Jo recorde que en la plaça... —ai, perdona si m'enrotlle massa, eh?—. Quan era aprenent feia recaos, i en una falla que havia en la plaça de Patraix, en totes les falles modestes eren quatre d’això, i estava de moda el col·leccionisme, i en uno dels quatre apartats de la falla havia... en una vitrina havia una pipa; ficava: “De son pare”. En un atra vitrina havia un palmito, i posava: “De sa mare”, i en l’atra havia una figa, i ficava: “De sa tia” [risses]. Veges amb què poca cosa te feia riure.

Sense gastar-se tantes perres igual era graciós.

No, i damunt pa traure tot això te fiquen la valla ixa que no pots llegir res. Bueno, continua preguntant. **[40 min.]**

La riuà de l'any 57, vostè la va patir tamé?

Sí, hombre! Jo tenia dèneu anys. I, lo que són les coses, anàvem i veníem a peu de Natzaret als cines, anàvem i tornàvem a peu, i teníem, después d’eixir del cine, teníem el Tontódromo.

El Tontódromo famós!

Tu saps lo que era el Tontódromo? El carrer la Reina...

Sí, pegaven la volta, anaven a passejar.

Sí, al carrer de la Reina. I después tornàvem a peu, i al passar... Mira, encà està un salz ploró en la Comandància, que entonces era xicotet. I claro, allí és a on se morrejàvem la dona i jo de nóvios, i al passar per el pont venia aigua. I jo feia poc que havíem dixer de viure a on havíem viscut en ixe racó, pa viure en el carrer de la Pilota, en el piso de mos tios, dalt. Baix era ma iaia i mosatros dalt, era de la família. I jo li dic a la meua nóvia, dic: “Tati...” —perquè a ella li dien

Ana, però la família li dia Anitín i sa germana li dia Tati perquè no... tenia dislèxia, i jo li dia Tati—. Dic: “Tati, vullguera que vinguera una riuà però que no passara res. —Clar, com tu ara vius en piso! —Dic: És que aixina te tindria en ma casa uns dies, tonta”. Bueno, la dixen en casa, sope i me gite. I serien les dotze o això, encén la llum ma mare i me la veig a ma mare i a ella. Dic: “Ui, què passa ací? —I diu: Alça’t que ve riuà. No volies riuà?”. I encara lo únic que... perquè elles cosien en casa, i salvaren les màquines de cosir. I estigueren vivint en ma casa pues molt de temps, hasta que feren la finca esta en l'any 58, i se'n vingueren a viure ací. Però veges tu la premonició, en el any 57. I ma tia, baix, ma tia que s'havia casat amb un tramviario que dugué dos xiquetes i tal, i en fi, un desastre. Per ahí n'hi han fotografies de d'això. I que al seu gendre l'hauràs conegut i a Elvira, que eren de la falla Major-Moraira, Elvira i el Xato li dien a ell, que ha mort fa poc. Bueno. I aixina anem. I va passar per allí, passà, perquè estàvem d'alt en el balcó, mon pare estava ja preparant per la galeria una escala pa pujar al terrat. Faltaven dos pams pa que entrara per el balcó. Jo lo que veig m'ho conten i no m'ho crec. I passà per allí agarrat a un tronc d'arbre un home, i al final del carrer estava la tia Amparo la de les reixes davant de... Isabel Nebrada, hi havia una reixa, i el home s'agarrà, i està... que se veu... no sé per a on estaran les fotos, perquè està dalt d'un pilar de la reixa se veu un puntet, i d'enfront, que estava la Cabrera, d'un piso d'allí li tiraren una corda. Se la lligà, se tirà a l'aigua i el salvaren. Però hi hagueren vora noranta morts. Molts d'ells no han aparegut encara, entre ells el fill de Lurbe, una casa de segurs molt important del Grau. De Lurbe, sí. En fi. Digues. Pregunta, pregunta.

Mos ha anomenat antes el bol de la Mare de Déu, que li feien un bol. Se'n recorda com era?

El bol era peix [45 min.] de lo que se traïa era pa donar el anda, se baixava... Aixina com jo he fet a la meua manera, no sé si ho hauràs vist: la baixà de la Mare de Déu i tal. Ho he fet espectacular i tal, però entonces era, después de la missa major els peixcaors baixaven la Mare de Déu, la posaven en el anda i de lo que s'havia tret del bol l'adornaven de flors i li tiraven una traca a la eixida i ahí s'acabava tot. No havia pa més. Però els Esteves sempre havem estat molt vinculats a... ahí nomenen un atra anècdota, ai nomenen, en ixe paper, al Roget el president de... El Roget, ell és... la seua família són malaguenyos, i vivien per allí a on està Aquilino, al final allà, bueno. I donava un gust per Nadal! Els malaguenyos s'arreglaven pells de conill durant tot l'any i se feien de pastors i anàvem per tot Natzaret en Nochebuena cantant. Una passà. I la mare del Roget, la Chata que li díem, era molt templà. Guapa no, però molt templà, molt templà. I en la plaça de l'ajuntament, a on estava —què llàstima que la llevaren— la *tortà* de Goerlich; era una passà, i baix estaven les floristes que pareixia de Grècia. València ha segut especialista en desfer el seu patrimoni. Después el palau de Ripalda pa fer la pagoda. Bueno, pues allí havien... ahí passaven els tramvies i passava el quatre. I eren urinaris de dos escales que baixaven... bueno, que feien falta pa la gent major i tot, lo que passa que ara tens que anar a un bar i no te dixeran entrar si no consumixes. I la Chata va ser el primer any que vingué la Flota Naval americana. I la Chata estava esperant el tramvia allí. I era molt templà. I uns mariners tocats de l'ala se creien que tot el monte era orégano i l'abraçaren i tal, i escomençà a hòsties [risses] i allí no miraven si manava Franco, sí... Els va fer córrer, la Chata. Ai, Senyor! La Chata, buena era ella! Pues tot això ho dic ahí tamé.

Pues ho publicarem tamé, si li pareix bé.

Jo per Natzaret lo que siga. Què llàstima que no me vaja la impressora, perquè la filla d'esta, la neta del tio Lamberto l'agrimensor, un dia me toca per teléfono —que l'haureu conegut: li dien Gloria [[Biografia i homenatge a Glòria Caballero Ganosa \(València, 18/12/1966 – 06/01/2022\)](#)], era oftalmòloga...

Gloria, sí, clar!

Pues ixa és la mare de Gloria. Sí, ixa és la mare de Gloria. Que morí jove d'Alzhéimer. Era molt guapa, era molt guapa. Sí, i me toca un dia i me diu: “Vicente, quiero hablar contigo. —Digo: Tú

dirás, Gloria. —Es que me han dicho que tienes mucha memoria, y quisiera que me hicieras una pàgina de la calle de la Pelota, donde nos criamos”; “nos criamos”, i ella es molt més jove que jo. “Y tenerlo como recuerdo”. Bueno: “¿una hoja?”. Deu fulles! [risses] Un dossier! Des de la carnisseria que estava on escomençava el carrer de la Pilota, [50 min.] des de ahí hasta el final a la reixa, dins de la tia Amparo, tant a part dreta com esquerra, casa per casa, nom per nom, apodo per apodo, i tant de baix com de dalt, perquè no havia finca, era només planta baixa i piso. Me situava ahí i hasta conforme anava escrivint estava olorant! Que és lo que t’he dit antes dels corrals que pegaven a la Canal que la taparen i tal. I hi havia... a on està la era, a on jo t’he dit antes de... per allí, que tinc una foto meua, queestic en la terrassa de casa ma iaia quan era jove: el fondo, al final, lo que era el... l’horta de Natzaret, hi havia una vaqueria. Que eren dos germanes, una d’elles Rogeta. I tots els dies a boqueta nit anaven per el carrer amb la lletera i les mides a vendre la llet acabadeta d’ordenyar. I jo me’n recorde que a mi la llet no m’ha agradat mai, però al meu cosí, Germán Tatay, que l’hauràs sentit nomenar, li agradava molt, i surava la nata. Al bullir-la surava la nata, i ma tia llevava la nata, li posava sucre i el meu cosí... bueno. A mi no. Sin embargo els pastissets m’encanten [risses]! Sóc un llépol! I això que tinc diabetes, però dec de tindrè blanquilla refinà!

A la campana de l'ermita hi havien diferents tocs? Tocaven a morts, tocaven a...? O no era...?

Pues això no t’ho puc dir molt bé perquè jo entones ixes coses no les entenien. Però sí que... clar, tocaven... tot això s’encarregava la tia Doloretas. O bé toc de dol quan moria algú, toc de boda... En fi. Me figure que havien... Però tot això ho feia la tia Doloretas.

Bueno, hi havien moltes festes.

Sí, sí, passàvem tot el estiu de festes. La més... eren les dos més importants, la del carrer Ifach, Tabarca i tal, i la dels tranviersos. Que me’n recorde jo que feien una portalà pa les festes, i después feien un fi de festa i tots els clavaris i tot això podien participar i tal. Hi havien... havia un matrimoni molt amic meu, el fill... que eren Julián Villeta i Vicentita Bonastre [Vicente Adelantado també ens parlava d’ells]. Eren artistes de teatre i sarsueles i tot això. I Villeta, el fill, era companyer meu de l’escola de Don Rafael, venia a ma casa a fer els deures i tot això, i el pobret, ell i sa mare, varen morir d’accident en avió. Se n’anava a Estats Units a casar-se.

Al final.... a on estan les casetes de Caro en el barri dels Tranviersos, un poquet abans hi havia una casa molt gran de llanda. Ahí vivia la tia... Com li dien? Que era padrina de pila de ma sogra. La tia Catalina! La tia Catalina, emparentà tamé amb els Doldis. Era com una barraca molt gran, però feta de llanda. I al costat estava les casetes de Caro i les mongetes de Santa Ana. Que mosatros anàvem a juar ahí davant de... en el camí de La Punta havia un tancat amb unes muntanyes d’arena, que els areners anaven a guardar-la allí, i mosatros juàvem per allí pels muntons d’arena. [55 min.] Davant de la... en el camí de La Punta, era un restaurant que se dia “El Torero”. I mosatros anàvem a juar allí, que... En fi. Que se plantava en l’estiu davant de les barraquetes com si fóra una tenda de gelats, redona, redona, molt gran. Después per la nit baixava el toldo, que era com un sombratge, amb candats ho tancava tot. Mosatros què vam fer un dia? Escarbàrem per l’arena [risses] per la nit, se ficàrem dins i es devoràrem tot el gelat amb les mans. Ai, què desastre férem, i què mals se posàrem!

En fi... Bueno, continua preguntant.

Com va arribar a ser president de la festa?

Pues senzillament és perquè ahí no havien estatuts ni res, i a mi m’ha agradat les coses fer-les bé. I entones pues com jo estava vinculat a Unió Valenciana... Jo vaig ser cofundaor d’Unió Valenciana. Que dec de tindre... és que tinc tants papers... I en fi... Hi ha una fotografia que m’agradaria trobar-la, un recull de premsa. Que Unió Valenciana no nasqué com a Unió Valenciana, era una entitat cultural. I en un acte que férem —estava d'alcalde Pérez Casado—, en un acte cultural que férem al Parterre, un acte valencianista... no havien ni pancartes ni

manifestacions ni res, simplement anàvem a oferir les glòries al rei En Jaume. I tinc un recull de premsa que estic en un cavall de la policia, jo estic sentat aixina, i el cavall damunt. I després va ser quan se donàrem còmput de que pa fer les coses havia que tindre poder. I va ser quan se transformà en partit polític. Jo vaig ser cofundador d'Unió Valenciana, i la primera associació de veïns se fundà en la falla del casal Moraira.

Bueno, ahí hi havia de tot. En Unió Valenciana havia de tot. De rojos, de blaus, de negres, de tots els colors. Lo que primava era la identitat valenciana. El net de Blasco Ibáñez, [Vicente Blasco-Ibáñez Tortosa](#), molt amic meu. Però clar, ell se casà... enfront de la iglésia del Grau havia una llibreria que eren dos germanes molt guapes, eren la Librería Suiza, és que son pare era suízo, i eren dos germanes guapíssimes, i ell se casà amb una d'elles. I claro, per estatus i diferència d'edat, jo li parlava de vostè. I un dia me digué: "En com me tornes a parlar de vosté, jo te parlaré a tu d'ussía". Això m'ho digué a mi el nét de Blasco ibañez! Que el fill d'ell després va ser ajudant de ma filla, és que ma filla la xicoteta és funcionària. I el fill de [Pepita Samper](#), la primera Miss Espanya! Els ulls, [Filiberto Samper](#); els ulls de sa mare, de Petita Samper. I poca gent sap que Pepita Samper va ser la primera Miss Espanya, i que va arribar a ser Miss Europa, [60 min.] però se retirà per la mort de la reina María Cristina.

No ho sabia, això.

Veus? I segons les normes vigents, si per les causes que foren alguna miss se retirava i se nomenava un atra, hasta que no passara un any no se podia fer nominatiu això. I Pepita Samper va ser elegida Miss Europa, però se retirà per la mort de la reina Maria Cristina. I duia el trage... el duia pintat a mà. Era guapíssima, en el cànon d'entonces:

Boquita de piñón,
carita de beata,
aún no has venido al mundo
y ya estás metiendo la pata.

[Risses]

[Canta] Pepita, vestida de llauradora
què simpàtica que està.

Pepita, quan te veges els francesos
parlaran el valencià.

[Risses] Ui, no te dic que...? Jo sóc un cas! I mon pare no...

Vosté estava vinculat a la festa, pa eixir de president...

Sí, entonces vaig fer els estatuts i tot, i claro, havia que nomenar una directiva, tota la... Bueno, tinguí que registrar-ho tot, en el registre municipal, el registre general, tot legal. I clar, pues després jo he lluitat molt per la festa, però hi ha una cosa que se diu empatia, que tens o no tens. I jo, encara que a lo millor he pensat diferent a atres persones, però no he tingut mai enemics. No he tingut mai enemics. Sí. I jo certes coses no les critique, perquè ha existit, existix i existirà, perquè jo, per exemple, vull molt als fills dels meus veïns, però els meus són primer. Eh? Entonces, degut a tot això, pues va ser quan vaig fer a Lizondo... Veus?, mira, ixe tibor d'ahí, de Pere i Vicente. I el retaule que n'hi ha a la façana de la iglésia la regalaren ells. Costà entonces 800.000 pessetes. La feu la ceramista valenciana de Manises. Aquell cavallet que veus allí és de col lecció. Me'l regalà la ceramista valenciana per el detall que havia tingut. És de col lecció. I allí, entonces Julio y Maite varen... tenien raó. I Lizondo me tirà la bronca perquè tamé tenia raó. Els culpables no va ser ningú de tots. Però simplement és que la ceramista ficà baix del retaule el nom dels que l'havien pagat en taulells aixina [*molt grans*].

Era costum.

Ja, però això no se fa, això se fica en un taulell xicotet com a record, però... Que per cert... i el feren llevar. Estava don Máximo entonces, i el feren llevar. I algú se'ls enduria al xalet, perquè anaren a parar al casal i no han aparegut. I Lizondo m'ho digué: "És que això no se fa, això si fica en lletres xicotetes com a record dels que ho han fet. Però clar, ho ficaren en uns taulells... I allí els medallons que hi han és el llavaor, que ja no existix; la platja, Benimar... i no me'n recorde què més n'hi ha.

En un viatge que vaig fer jo amb la meua dona a Sevilla... Lizondo i jo anàvem a fer un míting per un poble de la Costera, no me'n recorde, [65 min.] i jo li diguí: "Vicent, acabe de vindre amb la meua dona de Sevilla, i hi ha que vore la oloretta a azahar que fa Sevilla, i ací, la terra de les taronges, olor a merda del riu. Jo te demane que conseguisques posar tarongers en Natzaret. Pa que mate l'olor de riu" que havia entonces, que és lo que te dic en [la poesia ixa](#). I aixina se va fer, i va ser el barri de tota València que primers tarongers se plantaren. Atra cosa és después la desídia de que quan cauen i això no s'arplega. Això ja és atra cosa, però estan plantats per això. Ja te dic que ho he demanat sempre lo que el poble ha volgut. Jo era el representant d'Unió Valenciana en la Junta Municipal. I estava de presidenta entonces Encarna Lerma. I jo demaní la paraula i escomencí a llargar, de Natzaret. I Encarna me digué: "Vicent, que el Marítim no és Natzaret assoles. —Jo li contestí: però és el meu barri, i sé de pe a pa les seues necessitats. Per això parle com parle, que és lo que tenien que fer els representants de cada barri". I quan acabà, un home que era alcalde pedàneo entonces —que tenia dos filles, una se casà amb Someño, no me'n recorde l'apellido—, me digué, diu: "Escolta, tu qui eres, que has parlat com parlaves de Natzaret? —Dic: Pues jo sóc fill de tal i de qual. —Diu: Me cague'n la puta mare, per això parlaves com parlaves!". Home, si jo no defenc ma casa qui me la va a defendre? En l'ordenaor tinc encara un dossier dels escrits per a eleccions i tot això de les necessitats que tenia el barri.

Però tamé vàrem fer un fallo, i el poble se tirà damunt de mosatros i amb raó. Sí. Va ser quan... pa que no se perguera la partida del Perú de l'horta, va proposar fer la logística ixa en lo que era la platja de Natzaret, i en lo que és les Moreres a cada família en arreglo a conforme eren, fer un nou Natzaret. I hasta inclús en finques ficar les mateixes famílies i tal, però se mos tirà damunt el poble. I no, això va ser un fallo, però en fi. És que en política a voltes te tens que tragar molt sapos, no pots contentar a tots.

I en Natzaret havia —jo l'he conegut de xicotet— havia un retén de policia. I jo la demanava. I Julio me digué —en el [diari Natzaret](#)—: "lo que pedía el señor Esteve era represión franquista". I después ho demanava ell [risses]. Però bueno, la política és això.

La provessó era com en els pobles, estava tot... al carrer Major se tirava Murta i tot, i és més, la provessó de la Mare de Déu anava pel camí de les Moreres tamé hasta la Barraca. No sé si sabreu lo que era la Barraca.

Ho he llegit però no ho he conegut.

Pues la Barraca era una barrià, una barrià que estava al final del camí de les Moreres a mà esquerra, i que havien una tira de cases, havia una tira de cases i al final és a on havia entonces una barquera tamé que no era la tia Dolorettes, [70 min.] que crusaven des de la Barraca al cementeri del Grau. I la Mare de Déu anava sempre per la Barraca. Que era una provessó més llarga que que la provessó del Corpus [risses], perquè clar, anava hasta el final. Después anava pel carrer Major hasta el pont de ferro. Después anava tamé per el carrer de la Pilota, hi havia puestos que passava dos voltes: el tros de la carnisseria hasta allà passava dos voltes. Bueno, en fi... I la festa dels tramviers, havia un fester gai entonces, que era un artista de la agulla. Jo recorde que feren una comparsa a les festes de brasilenyos i brasilenyes i amb trages de paper. Fetes per Aracil, li dien Aracil. Pa la nit del ninot, pa la cabalgata del nitot, i s'endugueren el primer premi.

Era... bueno, allí en els tramviersos s'han fet molt bones festes. I després tenies... per a on jo vivia, a on està el Centre Sanitari, allí estava la Font del Xorro, era un xorro aixina que era de la fàbrica de Lluca. Un xorro aixina que eixia l'aigua fresquíssima en l'estiu i en el hivern calenta. Tota ixa esplanà que hi havia, amb palmeres i tot, se feien uns tancats pa ballar... Sí, i estava la tia Marianota, la orxatera, muntava una parà d'orxata, aigua de civà... Era una passà. No teníem un duro però se vivia molt bé.

Després tamé hagué una temporà que tamé feren... però molt curt, un any o dos només, la Tabarca - Santa Pola, els dos carrers de raere. Una atra anècdota: Allí en el carrer en la confluència de... és que no me'n recorde... No sé si és Nueva Tabarca o Santa Pola. Bueno, allí se muntava, casa els Cavalcantis. Se muntava i estaven els tocadiscos, i el barri estava tot ple d'altaveus, i allí anava la gent, pagaves un xavo o lo que fóra: "Dedicado a Fulano, Mengano o no sé cual". Bueno, i havia una cançó que se dia "El pagaré". Hi havia una tenda, que era la tenda del tio Pansa, que anaves... apuntaven, després pagaves quan podies i la tia Rosario la Quilila tenia fama de mal pagaora. I no li pagava al tio Pansa! I un dia el tio Pansa se'n va a on estaven els discos: "Dedicado a Rosario la Quilila, a vore si se fa l'ànimo i li paga al tio Pansa lo que li deu: 'El pagaré'". I El Pagaré dia: "cuando cobre pagaré...". Bueno, la tia Rosario la Quilila que ho va sentir pels altaveus se'n va allí, agarra l'altaveu... "Ja m'he cagat en la mare que ha parit al tio Pansa. Deuda desacredità, deuda pagà, fill de puta!" [risses]. Un sainet a la italiana! Ui, era de por la cosa. Natzaret era molt Natzaret.

Era una comunitat molt ben avinguda.

Però si tindria a lo millor cinc-cents habitants com a molt, i ara en són nou mil i pico!

Tres poemes de Vicent Esteve

50 aniversari de la Mare de Déu de Natzaret.

"Verge Santa de l'ampara,
mare i regna sobirana
de cel de terra i de mar
i patrona singular
de la pàtria valenciana.

Quan te veig en ta capilla,
Mareta, cosa més vella
sembla que no pot haver.

Però més me maravilla
quan te veig per lo carrer,
quan creues nostra ciutat:

Cavallers, la Bolseria,
el ampli i típic mercat,
en fi, quan en veritat
em fas plorar d'alegria.

Hui Natzaret demostra
la seua fe incontestada
hui eres Verge més nostra
hui tot el barri se postra
donant-te la benvinguda.

Aleshores el meu cor
no sap si riure o plorar
al vore't, Mare, passar
baix una pluja de foc.

I és que tant d'amor
com té
la teua imatge
i recuix baix lo teu mant
tanta fe
que estic mirant-te i no sé
si és que me ploren els ulls.

Inspires, Mare de Déu,
algo que jo no sé dir,
un misteri que no es veu,
però que es diga sentir,
i aplega fins al cor meu.

Ací estic hui perquè t'idolatre,
perquè te vull de tal manera,
que per a mi no hi ha en lo món
altra com tu, Santa Patrona.

I si algú davant de mi,
la teua imatge ofenguera,
per la Glòria del teu nom,
te defenc com una fera.

Natzaret que en tu confia,
de fe mariana renaix
ordenant-te pleitesia
i que l'ampares baix el teu mant
Verge Maria,
Verge Santa de l'ampar,
de mar, de terra i de cel,
en esta barrià valenciana
hui brilles com un estel
que mos guia i agermana.

I així hui tots units com veïns,
com germans, com a festers,
podem dir en forta veu:
"Visca la Mare de Déu,
patrona dels valencians".

Poema al Crist de Natzaret

Santíssim crist de Natzaret,
ànima del poble a on nasquí,
carícia i escapulari
que sempre duré en lo pit.

Per a on jo vaig, santíssim Crist,
com part meua vens amb mi.

En tu duc el record de ma vida,
de la infància, de l'ahir.
Dels carrer i de la plaça,
del poble treballador i antic.

De tants sers que passaren
pel meu costat diguent-me amic.
Ací està tota ma vida,
quantes il·lusions, Crist meu!
Per tanta ditxa complida
li dóne gràcies a Déu.

Però Natzaret
ja no és aquell poble,
el poble dels meus amors
ple de carinyo sincer.

Ja no tenim la platja,
ni tampoc el llavador
ni aquella font del Claudier.

És un passat que ja expira,
que plora el record de l'ahir,
però jo sóc fill d'este poble
i el tinc que beneir.

I com si fóra una saeta
te vull fer un prec, Senyor,
pues jo que no sóc poeta
te parlaré amb el meu cor.

Jo volguera, Santíssim Crist,
al vers callat fent-se crit
que protegisques al poble
com me guardes sempre a mi.

Que el neteges de fem i droga,
de les maldats que patix,
i que córrega aigua dolça
per ixe riu que ens podrix.

Ací està tota ma vida,
quantes il·lusions, Crist meu!
Per tanta ditxa complida
li done gràcies a Déu.

Natzaret, sé que el Santíssim Crist
t'empararà. T'empararà dolçament,
i el seu amor llargament
sempre te beneirà.

I en este acte extraordinari,
de festes que ja estan damunt,
dirà el Crist des del Calvari:
Amunt, Natzaret, amunt!

**Al Santíssim Crist de Natzaret, ab motiu de la seua visita al casal de la Verge dels
Desamparats, i ab record de la seua proclamació com a Patró del barri. Any 2000**

Al Santíssim Crist de Natzaret, ab motiu de la seua visita al casal de la Verge dels Desamparats, i ab record de la seua proclamació com a Patró del barri. Any 2000

Santíssim Crist de Natzaret:

*En el carrer Major del Poble,
bonica, i sense pretencions
s'alçava la nostra ermita,
l'ermita de nostres amors!!!*

*A on aquella ermita
esta hui, este casal venturós,
que's la casa de ta Mare
la Verge de nostres Majors!!!*

*Es la Patrona del barri!!!
que hui... te recibis dijós!!!
i recordant temps passats,
te farem Patró d'un barri
que de tu, se sent orgullos,
al igual que de ta Mare...
la Verge dels Desamparats!!!*

*deures, religió, pietat!!!
tot s'abandona i oblida...
i malgastant nostra vida,
víctimes som del pecat!!!*

*per aixó:
Volguera Santíssim Crist, que retornares
a ser Àngel de Pau entre germans,
I que'n llengua valenciana ens parlares
que's com parlem els valencians !!!*

*Senyor:
No oblidés a Natzaret
que's Poble de bona ralea,
recorda aquell Natzaret de Galilea
a on juabes de xicotet !!!*

*Puix baix l'esplendor de ta imatge
mai se sentirem oblidats,
benvingut a casa de ta Mare !!!
Mare dels Desamparats !!!*

*Vicente Esteve i Roig
Valencia a 9 de Setembre de l'any 2000*

«Tems passats». Un text de Vicent Esteve

Tots els anys tenim esta pàgina en la que recordem persones o fets del nostre barri de Natzaret. Enguany vaig a referir-me fent un chicotet homenaje a la desapareguda i entrañable platja de Natzaret, desapareguda per l'ampliació del port i la desidia dels governants. Trtant-se de la

platja, tenim que recordar a eixos peixcadors de Natzaret com eren “les de Pap”, “els Pardalos”, “els Doldis”, “els Tutos”, “els Morenos” o “els Barraques”, alguns d'ells família meua i algú mes que no recorde. Però també es precis anomenar i molt especialment, a un col·lectiu de persones entrañables, que s'establiren en nostre barri i feren de la platja la seua forma de viure, estic parlant dels MALAGUENYS, que també estaben molt vinculats a la nostra Parroquia que llavors era la desapareguda Ermita.

Pareix que estiga veent-los quant a les 8 del matí traïen la seua xarcia de eixe frondós viver de tota mena de peixos, que era nostra mar de la platja de Natzaret.

Com els meus pares tenien el “MERENDERO VORAMAR” yo els veïa moltes voltes, i me quedaba extasiat veent l'estampa tan idíllica que formaben ells, la mar tan blabosa, i les gavines revolotejant per al voltant en busca de peixets, a més de l'eixida del sol... De veritat que era de targeta postal.

Però la cosa no s'acaba ahí, puix tant s'copiaren a nostres costums que formaren família en fills de Natzaret com es el cas de MARIA TEJERO “la Chata”, que se casà en PEPE DOMINGO de la família dels Rochets, i foren els pares del actual President de la Festa de la Verge, RAMON DOMINGO TEJERO, “el Rochet”. Tota la família dels “Rochets” han estat molt vinculats a la Verge, inclús portant els “palos” per a descansar “l'anda” de la Verge.

Entre atres coses, recorde a Antonio “el Malagueño” anant pregonant pel barri carregat en dos poals... “¡¡jaladroc fresco y vivo!!”, i en compañía del aladroc duia el “blanquet”, eixe peixet diminut i sabrós que estava prohibit peixcarlo, però Antonio tenia una gracia especial per a vendre-lo.

Eren unes maravoloses persones, també recorde que durant tot l'any s'arreglaben pells de conill (que se criaben en casa) i en Nochebuena anaven vestits de pastors cantant per el barri cançons de Nadal en sanbombes, botelles, panderetes, etc., etc. En fi, unes grans persones que engrandiren nostra platja, en el seu treball, i a la nostra Patrona en el seu Amor per Ella.

Soc conscient de que als jóvens de hui tot açó no els diu res, perquè no ho han conegut, però yo volguera qu'esta página, fora un chicotet homenatge a la maravolosa platja que tenia Natzaret, i a eixes persones que l'engrandiren en el seu honest treball perquè desgraciadament no deixen de ser.....

¡¡UNS TEMPS PASSATS QUE YA NO TORNEN!!

Vicent Esteve i Roig